

Uchwała z dnia 27 listopada 2003 r.

III UZP 10/03

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 listopada 2003 r. sprawy z wniosku Stanisława F. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ł. o emeryturę, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowieniem z dnia 12 września 2003 r., sygn. akt III AUa 1332/02

„Czy do okresu pracy w szczególnych warunkach, o jakich mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania stosunku pracy, przypadające po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104. poz. 450 ze zm.) ?”

p o d j ą ł uchwale:

Do okresu pracy w szczególnych warunkach, o jakich mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104. poz. 450 ze zm.).

U z a s a d n i e

Przedstawione zagadnienie prawne powstało w toku rozpoznawania apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Łodzi od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 27 czerwca 2002 r.

Powołanym wyrokiem Sąd pierwszej instancji zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego z dnia 3 sierpnia 2001 r. i przyznał wnioskodawcy Stanisławowi F. prawo do emerytury przysługującej pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury, uznając, iż nie spełnił on warunków koniecznych do przyznania świadczenia, gdyż nie udowodnił 15 lat pracy w szczególnym charakterze. Organ rentowy nie uwzględnił w ustaleniu okresów pracy w szczególnym charakterze, przypadających po dniu 14 listopada 1991 r. okresów, w których wnioskodawca pobierał zasiłek chorobowy.

Sąd poczynił następujące ustalenia okoliczności faktycznych. Wnioskodawca w okresie od 1 września 1985 r. do 31 sierpnia 2001 r. pracował w Zespole Szkół Budowlanych w Z. w charakterze nauczyciela, a stosunek pracy został z nim rozwiązany na podstawie art. 20 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, to jest z powodu zmian organizacyjnych pracy w szkole. W okresach od 25 lipca 1992 r. do 20 sierpnia 1992 r., od 15 lutego 1995 r. do 27 lutego 1995 r., od 27 lutego 1995 r. do 14 sierpnia 1995 r., od 14 listopada 1996 r. do 13 grudnia 1996 r., od 14 grudnia 1996 r. do 31 grudnia 1996 r., od 1 stycznia 1997 r. do 2 października 1997 r. wnioskodawca pobierał zasiłek chorobowy. Wnioskodawca udokumentował łącznie 43 lata 1 miesiąc i 17 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 41 lat 6 miesięcy i 3 dni okresów składkowych oraz 1 rok 5 miesięcy i 14 dni okresów nieskładkowych.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy wywiódł, iż wnioskodawca spełnił przesłanki, o jakich mowa w art. 31 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) w związku z § 4 ust. 1 i § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), pozwalające na przejście na emeryturę w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt. 1 powołanej ustawy, a mianowicie ukończył 60 lat życia, posiada wymagany okres zatrudnienia i udokumentował co najmniej 15 lat pracy w szczególnym charakterze.

Spór sprowadzał się do tego, czy z okresu wykonywania pracy w szczególnym charakterze, uprawniającego do nabycia wcześniejszej emerytury należy wyłączyć okres pobierania przez wnioskodawcę zasiłku chorobowego, po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), która wprowadziła pojęcie okresów składkowych i nieskładkowych. Zdaniem Sądu Okręgowego, brak jest podstaw do wyłączenia z okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, uprawniających do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, okresów pobierania zasiłku chorobowego w trakcie tego zatrudnienia, a przypadających po 14 listopada 1991 r. Sąd pierwszej instancji stanął na stanowisku, iż § 4 ust. 1 pkt 3 powołanego rozporządzenia wprowadził jako przesłanki nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, oprócz wymogu ukończenia wymaganych lat życia, także posiadanie wymaganego okresu zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Pojęcie okresów zatrudnienia nie można utożsamiać z pojęciem okresów pracy, o czym świadczy wprowadzenie tego rozróżnienia przez ustawodawcę, a także fakt, iż powyższe rozporządzenie zostało wydane na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), która w art. 11 stanowiła, iż okresami równorzędnymi z okresami zatrudnienia są okresy pracy, w których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy.

Po wprowadzeniu zmian do powołanej ustawy o z.e.p. przez ustawę z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, pojęcie okresów zatrudnienia zostało zastąpione pojęciem okresów składkowych i nieskładkowych, ustawodawca jednak nieokreślił, co należy w związku z tą zmianą rozumieć pod pojęciem okresu pracy, co uzasadnia - zdaniem Sądu pierwszej instancji - zastosowanie do interpretacji tego pojęcia przepisów Kodeksu pracy i w związku z tym przez okres pracy należy rozumieć okres pozostawania w stosunku pracy. Skoro zatem wnioskodawca, poza spełnieniem innych ustawowych przesłanek, pozostawał przez 16 lat w stosunku pracy jako pracownik zatrudniony w szczególnym charakterze, spełnił wszystkie przesłanki pozwalające na przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury.

W apelacji wniesionej od tego wyroku organ rentowy domagał się jego zmiany, ewentualnie jego uchylenia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponowne-

go rozpoznania. Zarzut apelującego sprowadzał się do naruszenia przez Sąd pierwszej instancji prawa materialnego - art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 2 ust. 1 § 3 i § 4 w związku z § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przez błędną ich interpretację i w konsekwencji błędne zastosowanie. Zdaniem apelującego organu rentowego, przepisy powołanego rozporządzenia nie podlegają wykładni rozszerzającej, a definicję pojęcia okresów pracy zawiera § 2 ust. 1 tego rozporządzenia, który stanowi, że okresami pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, na zasadach określonych w rozporządzeniu, są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Przepis ten wyraźnie wskazuje, że okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest okres wykonywania pracy, a nie pozostawania w zatrudnieniu. Brak jest zatem możliwości interpretowania pojęcia okresu pracy na podstawie nieobowiązującego już art. 11 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, jak też w oparciu o przepisy Kodeksu pracy. Stąd też wnioskodawca nie spełnił przesłanki posiadania 15 lat okresów pracy w szczególnym charakterze, bowiem wprawdzie przez ponad 15 lat pozostawał w stosunku pracy w szczególnym charakterze, lecz pracę tę wykonywał jedynie przez 14 lat 6 miesięcy i 17 dni.

Na tle tego właśnie stanowiska, dotyczącego interpretacji pojęcia okresu pracy w szczególnych warunkach, w kontekście wyroku Sądu pierwszej instancji i apelacji organu rentowego powstało przedstawione zagadnienie prawne, sprowadzające się do kwestii, czy do okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, o jakim mowa w § 4 ust. 1 pkt. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wlicza się okresy zasiłku chorobowego w trakcie trwania stosunku pracy, przypadające po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz zmianie niektórych ustaw.

W rozpoznawanej sprawie okolicznością bezsporną jest, iż w § 4 ust. 1 w związku z § 3 i § 15 powołanego rozporządzenia, ustawodawca w przypadku nauczycieli - mężczyzn, uzależnił nabycie prawa do wcześniejszej emerytury od trzech

warunków: osiągnięcia wieku emerytalnego, wynoszącego 60 lat, posiadania wymaganego okresu zatrudnienia, tj. 25 lat, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnym charakterze. Przepis § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w swojej treści zawiera dwa pojęcia: „zatrudnienie” i „praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze”, stąd też pojawia się wątpliwość, czy są to pojęcia tożsame, czy też ustawodawca celowo wprowadził to rozróżnienie. Przepis ten został wydany w oparciu o delegację ustawową zawartą w art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, która w art. 11 zawierała definicję pojęcia okresów zatrudnienia dla potrzeb postępowania emerytalno-rentowego i zgodnie z nią były to okresy pozostawania w stosunku pracy, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy.

Z dniem 15 listopada 1991 r. weszła w życie ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz zmianie niektórych ustaw, która w miejsce dotychczas obowiązujących pojęć: okresów zatrudnienia i okresów równorzędnych z okresami zatrudnienia, wprowadziła pojęcie okresów składkowych i nieskładkowych, uznając jednocześnie okres pobierania zasiłku chorobowego za okres nieskładkowy. Powołane ustawy utraciły moc z dniem 1 stycznia 1999 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, która nadal uznała okres pobierania zasiłku chorobowego za okres nieskładkowy.

Pomimo zrezygnowania przez ustawodawcę z dniem 15 listopada 1991 r. z pojęcia „okresów zatrudnienia”, nadal funkcjonuje ono w powołanym rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze - obok pojęcia „pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze” - bez jednoczesnego wyjaśnienia tych pojęć. Stąd też pojawia się wątpliwość interpretacyjna, czy należy pojęcie „praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze” interpretować przy zastosowaniu wykładni historycznej i nadal uznawać, iż dla potrzeb postępowania emerytalno-rentowego, należy rozumieć pod tym pojęciem okresy pozostawania w stosunku pracy, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy, czy też zastosować

wykładnię systemową proponowaną przez organ rentowy i uznać, że pojęcie to oznacza tylko okresy faktycznego świadczenia pracy.

Sąd Apelacyjny przychylił się do poglądu reprezentowanego przez organ rentowy, zgodnie z którym interpretacji powyższego pojęcia należy poszukiwać nie na gruncie przepisów prawa pracy, lecz na gruncie § 2 ust. 1, powołanego rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, który stanowi, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1, przy czym według ust. 2 dla celów ustalenia tych uprawnień, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. W myśl ust. 3 pkt 5 cytowanego przepisu dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze uważa się nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. 1997 r. Nr 56, poz. 357, w brzmieniu ustalonym od dnia 6 kwietnia 2000 r. przez art. 1 pkt 53 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie Karty Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 19, poz. 239, obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.), zaś zasady przechodzenia na emeryturę, bez względu na wiek, nauczycieli urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. określają odrębne przepisy (ust. 5).

Z przedstawionych unormowań niewątpliwie wynika, że zachowało swą moc, a więc pozostaje w porządku prawnym, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wydane z upoważnienia i w ramach delegacji ustawowej, zawartej w art. 55 nieobowiązującej już ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, która w art. 53 ust. 4 przewidywała, że w stosunku do nauczycieli uprawnienia z tytułu szczególnego charakteru ich zatrudnienia, regulują odrębne przepisy. Trafnie zwraca się uwagę, że w słowniku zawartym w art. 5 pkt 1 i 2 ustawy o z.e.p., zdefiniowano pracownika jako osobę pozostającą w stosunku pracy w myśl Kodeksu pracy, a zatrudnienie jako wykonywanie pracy w ramach stosunku pracy. W tym kontekście należy odczytywać postanowienia § 2, 4 i 19 powołanego rozporządzenia Rady Ministrów. Pierwszy z tych przepisów w ust. 1 stanowi, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, a przy ustalaniu tych okresów pracy, uwzględnia się także okresy takiej pracy wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (§19 ust. 1), drugi zaś, w ust. 1 pkt 3 przewiduje, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, nabywa prawo do emerytury, jeżeli ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W ocenie Sądu Najwyższego, sformułowania zawarte zwłaszcza w § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia, świadczą o tym, że pojęcie „wykonywał prace” oraz „ma wymagany okres zatrudnienia” nie są tożsame - jak trafnie zauważył Sąd pierwszej instancji. Pogląd ten umacniała regulacja art. 11 ustawy o z.e.p., stanowiąca, że okresami zatrudnienia, wymaganymi do uzyskania świadczeń, są okresy pozostawania w stosunku pracy. Fakt, że okresy pobierania między innymi zasiłku chorobowego były traktowane w ustawie o z.e.p. jako okresy równorzędne z okresami zatrudnienia, zaś te same okresy w ustawie z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent zostały potraktowane jako okresy nieskładkowe, w związku z zastąpieniem pojęć okresy zatrudnienia, równorzędne i zaliczalne, pojęciami okresy składkowe (art. 2 tej ostatniej ustawy), okresy nieskładkowe (art. 4) oraz traktowane jak składkowe (art.5), ma ten skutek, że od dnia wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji okresy nieskładkowe, w tym okres pobierania zasiłku chorobowego, są uwzględniane przy ustalaniu

okresów pracy koniecznych dla przyznania prawa do świadczenia w rozmiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej uwzględnionych okresów składkowych (art. 4 ust. 2). Tę samą regulację w tej części zawiera obecnie obowiązująca ustawa o emeryturach i rentach z FUS (art. 5 ust. 2), traktująca jako okresy nieskładkowe między innymi okres pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy oraz zasiłków z ubezpieczenia społecznego: chorobowego lub opiekuńczego (art.7 pkt 1 a i b). Okoliczność, że ustawy o z.e.p. i o rewaloryzacji emerytur i rent, zostały uchylone, nie może oznaczać, iż w obecnym stanie prawnym pojęcia te - niezdefiniowane w ustawie o emeryturach i rentach z FUS - mogą być interpretowane w oderwaniu od przepisów Kodeksu pracy, do którego zresztą wprost nawiązywał art. 5 powołanej wyżej ustawy o zep. W ocenie Sądu Najwyższego, pojęcia pracownik, stosunek pracy czy zatrudnienie nie mogą być interpretowane na użytek prawa ubezpieczeń społecznych inaczej niż interpretuje je akt prawny określający prawa i obowiązki pracowników i pracodawców, tj. Kodeks pracy. W myśl art.2 Kodeksu pracy pracownikiem jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę, zaś stosunek pracy został zdefiniowany jako zobowiązanie pracownika do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym, a pracodawcy - do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem, przy czym zatrudnienie w takich warunkach jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy (art. 22 §1 i 1¹ k.p.). Pogląd ten wzmacnia treść art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Przepis art. 6 ust. 1 pkt 1 stanowi, że obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym podlegają, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są: pracownikami (...), zaś za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy (art. 8 ust. 1). Sformułowania te oznaczają odpowiednio pracownika i stosunek pracy według wskazań Kodeksu pracy.

Należy też dodać, że z samego tytułu omawianego rozporządzenia - (...) „pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze” - wynika, iż jego regulacja dotyczy takich właśnie pracowników, a więc pozostających w zatrudnieniu w ramach stosunku pracy. Ma to i ten skutek, że do takiego okresu pracy wlicza się także okres corocznego, płatnego urlopu wypoczynkowego, będą-

cego niezbywalnym prawem pracownika, mimo, że w takim okresie - co oczywiste - praca rozumiana jako faktyczne wykonywanie określonych czynności nie ma miejsca.

Podobny problem był już przedmiotem oceny i został ostatecznie wyjaśniony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 323/02, (dotąd niepublikowanym). W uzasadnieniu tego wyroku (wydanego w sprawie o tzw. emeryturę nauczycielską,) Sąd Najwyższy wskazał, powołując się także na wykładnię historyczną, że „po wejściu w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wyraźnie zarysowują się dwa odrębne systemy emerytalne nauczycieli, wywodzące się z potraktowania pracy nauczycielskiej jako zatrudnienia w szczególnym charakterze: pierwszy, związany z wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze określonej w rozporządzeniu, i drugi, w którym warunki emerytalne regulowane są przepisami odrębnymi. Nauczyciele urodzeni w okresach wskazanych w art. 32 ustawy, mogą więc nabyć prawo do emerytury na zasadach określonych w § 4 rozporządzenia, czyli po osiągnięciu wieku wynoszącego 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn i okresu zatrudnienia, odpowiednio 20 i 25 lat, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach, przy czym pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 pkt 1-7 ustawy - Karta Nauczyciela, określoną w tej ustawie jako praca zaliczona do I kategorii zatrudnienia, uważa się za pracę w szczególnym charakterze. Nauczyciele urodzeni w tych okresach nabywają zgodnie z art. 32 ust. 1 i art. 47 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawo do emerytury bez względu na wiek na podstawie odrębnych przepisów. Nie ulega wątpliwości, że chodzi tu o art. 88 ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela, zgodnie z którym nauczyciel może przejść na emeryturę po wykazaniu 30-letniego okresu zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, lub 25-letniego okresu zatrudnienia, w którym przez co najmniej 20 lat wykonywał pracę w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym. Przez pracę nauczyciela wykonywaną w szczególnym charakterze należy rozumieć - przez odwołanie się do ogólnej definicji nauczyciela zawartej w art. 3 pkt 1 Karty - pracę wykonywaną w charakterze nauczyciela, wychowawcy lub innego pracownika pedagogicznego w przedszkolu, szkole lub innej placówce wymienionej w art. 1 ust. 1 ustawy (por. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1984 r., III UZP 8/86, OSNCP 1986 nr 12, poz. 193, oraz wyroki z dnia 21 sierpnia 1985 r., II URN 117/85, niepublikowany, z dnia 12 lutego 1985 r., II UR 2/85, OSNCP 1985 nr 10,

poz. 161 oraz w uchwale z dnia 23 stycznia 1986 r., III UZP 56/85, OSNC 1986 nr 12, p. 203). Przepis art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela jest przepisem szczególnym (w odniesieniu do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) i w zakresie uprawnień emerytalnych nauczycieli normuje wszystkie wymagania, których spełnienie uprawnia nauczyciela do przejścia na emeryturę bez względu na wiek. Zatrudnienie nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i placówkach wymienionych w art. 1 ust. Karty Nauczyciela (art. 3 pkt 1) jest właśnie zatrudnieniem traktowanym jako praca w szczególnym charakterze. Porównanie treści przepisów art. 88 ust.1 i art. 3 pkt 1 Karty Nauczyciela uwidocznia jednak różnicę w użytych w nich sformułowaniach, gdyż pierwszy mówi o „wykonywaniu” pracy w szczególnym charakterze, a drugi o „zatrudnieniu” na określonym stanowisku, w czym zawiera się sugestia, że w odniesieniu do stażu emerytalnego ustawodawca przewidział wyższe wymagania, ujmując okres zatrudnienia tylko jako okres praktycznego świadczenia pracy (w ujęciu szerszym, traktowanym jako okres zatrudnienia, chodziłoby o pełny staż, obejmujący przerwy w pracy mieszczące się w ramach istniejącego stosunku pracy). W dotychczasowym orzecznictwie sądów ubezpieczeń społecznych zaliczanie okresów nieświadczenia pracy do okresów zatrudnienia nie było kwestionowane. I tak, jeszcze Trybunał Ubezpieczeń Społecznych w uchwale kolegium siedmiu sędziów z dnia 25 maja 1960 r. (OSPika 1962 nr 2, poz. 32), jak i w wyroku z dnia 19 lipca 1963 r., III TR 1166/62 (tezy TUS 1965, s. 24), zajął stanowisko, że nawet okres, w którym nauczyciel był zawieszony w czynnościach z ograniczeniem wynagrodzenia, stanowi okres zatrudnienia. W uzasadnieniu podniósł, że na pojęcie zatrudnienia składają się wykonywanie pracy i pobieranie za nią wynagrodzenia. Jest to pojęcie szerokie, określające pojęcie pracownika i w tym rozumieniu przez wykonywanie pracy (zatrudnienia) należy rozumieć istnienie stosunku pracy. Istotne jest, że pogląd ten został wyrażony na tle art. 7 dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1958 r. Nr 23, poz. 97), uznającego za okresy zatrudnienia „okresy pracy wykonywanej na obszarze Państwa Polskiego”, a więc wprost odnoszącego się do rzeczywistego świadczenia pracy. W tym też stanie prawnym wydane zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 maja 1957 r. w sprawie zaliczania nauczycieli do I kategorii zatrudnienia, a jednak przy ocenie zatrudnienia w tej kategorii uwzględniało również okresy, w czasie których nauczyciel nie pełnił zawodowej

pracy pedagogicznej, takie jak okresy urlopów bezpłatnych udzielonych dla celów oświatowych, naukowych lub dla pracy w ZNP. Nawet zatem wówczas, gdy prawo do emerytury nauczycielskiej powiązane było wprost z wykonywaniem zatrudnienia I kategorii, nie obowiązywała bezwzględnie zasada wliczania okresów wykonywania pracy w tej kategorii. Uznanie, że pod pojęciem „wykonywania” pracy nauczycielskiej (w szczególnym charakterze) rozumieć należy okres, w którym nauczyciel rzeczywiście świadczył taką pracę, prowadzi zresztą do powiązania pracowniczego stosunku ubezpieczenia społecznego z sytuacją faktyczną, gdy tymczasem stosunek ten obejmuje - zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - wszystkie osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami, czyli pozostają w stosunku pracy (art. 8 ust. 1 tej ustawy). Przypadające w czasie trwania stosunku pracy przerwy w świadczeniu pracy nauczycielskiej są uznawane za okresy zatrudnienia na danym stanowisku pracy, czego nie kwestionował Sąd Najwyższy nawet w uchwale z dnia 27 maja 1981 r., II UZP 13/81 (OSPika 1982 nr 9-10, poz. 162), w której wyraził pogląd, że okres pobierania renty chorobowej nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w I kategorii zatrudnienia. Z kolei, w wyroku z dnia 15 grudnia 1997 r., II UKN 410/97 (OSNAPIUS 1998 nr 21, poz. 635) Sąd Najwyższy przyjął wprost, że przepis art. 88 Karty Nauczyciela wymaga do uzyskania emerytury nauczycielskiej wykazania 20 lat pracy w zawodzie nauczyciela, a nie zatrudnienia w I kategorii, stwierdzając, że przepisy tej ustawy takiego pojęcia (w ówczesnym brzmieniu) nie używają. Ostatecznie, skoro w art. 3 pkt 1 Karty Nauczyciela bycie nauczycielem zostało powiązane z zatrudnieniem na określonych stanowiskach pracy pedagogicznej, uznawanej za pracę w szczególnym charakterze, to wykonywanie tej pracy w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty jest równoznaczne z pozostawaniem nauczyciela w stosunku pracy na takim stanowisku. Po tym stwierdzeniu staje się oczywiste, że przerwy w pracy spowodowane czasową niezdolnością do jej świadczenia w związku z chorobą (porodem) i korzystaniem z wynagrodzenia lub świadczeń z ubezpieczenia społecznego z tego tytułu, są okresami, w których nauczyciel zachowuje status osoby wykonującej pracę w szczególnym charakterze. To samo dotyczy urlopu dla poratowania zdrowia, pomyślanego jako okres powstrzymywania się od pracy, niezbędny do regeneracji sił i zapewnienia możliwości dalszego wykonywania pracy i z tego względu jest samo przez się zrozumiałe, że nie może być traktowany inaczej niż okres zatrudnienia, ze wszystkimi związanymi z tym uprawnieniami (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia

19 września 1996 r., I PRN 67/96, OSNAPiUS 1997 nr 6, poz. 99 oraz z dnia 20 kwietnia 2001 r., I PKN 377/00, OSNP 2003 nr 5, poz. 115).”

Przedstawione szeroko - wobec nieopublikowania dotąd tego wyroku - podzielane przez skład rozpoznający niniejszą sprawę rozważania, prowadzą do wniosku, że do okresów pracy w szczególnych warunkach, o jakich mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., wlicza się okresy zasiłku chorobowego pobieranego w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji.

=====